

Oefening Drietand

door J. G. WARRINGA, *Generaal-Majoor, Commandant 3e Divisie.*

De mobilisatieoefening „DRIETAND” van de 3e Divisie heeft vóór, gedurende en na de oefening heel wat pennen en potloden in beweging gebracht.

In de pers heeft deze oefening aanleiding gegeven tot enkele misverstanden. Het is daarom wellicht nuttig over deze oefening in de militaire vakpers een nabetrachting te houden om misschien nog bestaande misverstanden weg te nemen en de dikwijls niet-deskundige commentaren terug te brengen tot de juiste proporties.

We willen achtereenvolgens bespreken:

1. Het doel van de oefening.
2. De werkelijkheidszin van de oefening.
3. Het verloop van de oefening.
4. De morele aspecten van deze oefening.

ad. 1. **Het doel van de oefening.**

Het eerste doel waarvoor de mobilisatie-oefening van de 3e Divisie werd opgezet was om aan te tonen, dat een Nederlandse mobilisabele divisie — indien al het voor de divisie benodigde materieel aanwezig is — in drie dagen na het afkondigen van de algemene mobilisatie kan zijn geconcentreerd in een gebied waar de oorlogstoestand dit vereist in zodanige toestand, dat deze Divisie aan de haar op te dragen oorlogstaak kan voldoen.

Men lette hier wel op de voorwaarde:

„indien al het voor de divisie benodigde materieel aanwezig is”.

Aan deze voorwaarde werd tijdens de mobilisatie-oefening van de 3e Divisie nog niet in alle opzichten voldaan, zodat ook de eis van volle gevechtvaardigheid niet ten volle aan de Divisie kon worden gesteld.

Het is geen geheim, dat de materieleveranties zowel in 't militaire steunprogramma als in het eigen industrieprogramma nog achter zijn gebleven op de vorming van parate en mobilisabele eenheden. Dit was aan de Nederlandse legerleiding en ook aan de hoogste NATO instantie voldoende bekend en hieruit moge dan ook zonneklaar blijken, dat de mobilisatie-oefening zeker geen gevechtvaardigheidsfeest voor de divisie was.

Het is hier niet de plaats om de sectoren te bespreken waarin dit materieeltekort lag, maar een der redenen waarom de Nederlandse legerleiding zo gretig met deze oefening instemde was om aan te tonen, dat de mobilisabele eenheden in (ja zelfs binnen) de gestelde tijd beschikbaar kunnen zijn en het dus een eerste vereiste is, deze eenheden ook van het benodigde materieel te voorzien.

De Minister van Oorlog heeft in een van zijn perscommentaren duidelijk doen uitkomen, dat het legervormingsplan op het materieelplan vooruit is en dat we — overeenkomstig de plannen op lange termijn — eerst in het najaar 1954 de eis mogen stellen, dat deze plannen zoveel mogelijk parallel gaan lopen.

Door enig changement met het materieel, heeft het hier en daar nog bestaande materieeltekort echter geen noemenswaardige invloed uitgeoefend op de mobilisatie- en concentratie-techniek van de oefening, zodat mobilisatie en concentratie het reële beeld zo dicht mogelijk nabij kwamen.

ad. 2. De werkelijkheidszin van de oefening.

Op de werkelijkheidszin van de oefening zijn heel wat commentaren en laten we het maar ronduit zeggen, critieken geleverd.

Het komt ons juist voor hierop nader in te gaan.

Voorop zij gesteld, dat de *voorbereiding* van een mobilisatie en concentratie zeker een ingewikkelde procedure is, die grote deskundigheid, nauwgezetheid en organisatietalent vraagt; de mobilisatie zelve *moet* echter na goede voorbereiding de eenvoud zelve zijn en de ervaring van de oefening „DRIETAND” heeft dit — als bewijs voor de Nederlandse deskundigheid, nauwgezetheid en organisatietalenten in alle sectoren — ten volle bewezen.

Er is bij een mobilisatie en concentratie vrijwel geen enkele militaire of civiele sector, welke geen aandeel heeft in de procedure en de gesmeerdheid waarmede deze procedure is verlopen, bewijst wel waartoe het Nederlandse volk als geheel — als het nodig is — in staat is.

Doch hierover later.

Nu zijn er van verschillende zijden commentaren geleverd op de werkelijkheidszin van deze oefening in de vorm van het ontbreken van veronderstelde luchtaanvallen, vijfde colonnees, parachutisten, enz. enz. Alleen atoombommen werden — voor zover bekend — hierbij niet in het geding gebracht.

Deze commentaren raken — wellicht onbewust — de kern van de zaak.

Voorop gesteld moet worden, dat mobilisatie en concentratie moeten zijn voltooid voordat de oorlogstoestand intreedt of — indien hieraan onverhoopt niet kan worden voldaan — voordat de tegenstander zijn strijdkrachten inzet. Wordt aan deze voorwaarde niet voldaan, dan kan een geheel nieuwe toestand intreden afhankelijk van de omstandigheden o.m. waar de tegenstander zijn strijdkrachten te land, in de lucht of ter zee inzet.

Het blijft altijd een open vraag of de tegenstander de Nederlandse mobilisatie-magazijnen of centra, rivierovergangen, spoorwegknooppunten enz. belangrijk genoeg vindt om daartegen met zijn eerste inzet te starten.

De *voorbereiding* van de mobilisatie en concentratie moet er echter van uitgaan, dat deze zijn voltooid vóór het intreden van de oorlogstoestand of vóór dat de tegenstander zijn strijdkrachten volgens plan inzet.

Nu gaat aan iedere oorlogstoestand een periode van klemmende spanning vooraf. Deze kan uiteraard zeer kort zijn en behoeft zeker niet, zoals in 1939, vijf maanden te duren. Doch alle politieke en militaire inlichtingskanalen zouden toch wel tenvolle falen, als deze aanloopperiode zelfs niet enkele dagen zou duren.

Indien men, zoals in sommige perscommentaren is geschied, uitgaat van de — ons inziens onjuiste — onderstelling, dat een aanval *volkomen* onverwacht kan losbreken, dan is de consequentie, dat *nu* het leger ge-

mobiliseerd moet zijn en de oorlogsofstellingen moet hebben ingenomen. Doch niet alleen het leger, ook luchtmacht en marine moeten dan *nu* paraat zijn. De vliegtuigen moeten *nu* op de vliegvelden gereed staan om à la minute op te stijgen en de oorlogsbodems moeten *nu*, volledig be-
mand, onder stoom liggen om à la minute uit te varen. Dan moet ook *nu* het personeel van de burgerlijke verdediging, in overall en met de helm op, gereed staan. Dan moet *nu* het gehele land (in de eerste plaats de grote steden en de spoorwegen) verduisterd zijn.

De bevoegde NATO-autoriteiten gaan blijkbaar *niet* van de hiervoor bedoelde onderstelling uit, doch zijn van oordeel, dat een, zij het korte, tijd van spanning aan het intreden der oorlogstoestand zal voorafgaan.

De oefening „DRIETAND” nu heeft aangetoond, dat enkele dagen voldoende zijn om aan de kwetsbare mobilisatie-toestand te ontkomen.

Het is een zaak van Regerings- en hoogste NATO-beleid om de Westerse legers deze korte aanlooptijd te geven en ons mobilisatiesysteem heeft wel bewezen, dat we — als het moet — met een zeer korte aanlooptijd kunnen volstaan. Op grond hiervan durven we beweren, dat de kans, dat een Nederlandse mobilisatie en concentratie grondig zouden worden gestoord of belet, gering is. Indien men in dit verband een vergelijking trekt met de verrassende situatie in Korea in 1950 — zoals op een enkele plaats werd gedaan — dan geeft men blijk van een onjuiste visie op deze materie. Het zou vele bladzijden vragen om aan te tonen, dat een vergelijking met een mogelijke toestand in Europa volkomen mank gaat.

Niettemin willen we de mogelijkheid dat de mobilisatie zou worden gestoord niet uitschakelen en dan onderscheiden we twee mogelijkheden:

- a. plaatselijke storings door vijfde colonnes of luchtacties,
- b. grootscheepse verstoring van de mobilisatie door stakingen, luchtraids, vijfde colonnes, enz enz.

ad a. Hoewel het verloop van de mobilisatie hierdoor kan worden vertraagd, betekent dit zeker nog geen mislukking. Ook gedurende de oefening „DRIETAND” waren vrijwel alle commandanten voorbereid op het uitvallen van een of meer wegenverkeersobjecten en verschillende oplossingen waren voor de mogelijke gevallen door hen verkend. Zij wisten niet welke verrassingen de legerleiding hun eventueel had bereid. Eerlijk gezegd was het voor velen meer een verrassing dat er niets gebeurde, dan dat er enige knooppunten buiten gebruik zouden zijn gesteld. Zou dit echter met enige realiteitszin te beoefenen zijn geweest? Naar onze mening niet. Zou men dit hebben willen beoefenen, dan zou men — om reëel te blijven ook tegelijkertijd de vele hulpdiensten — als verkeerspolitie, hulpdiensten, spoorwegherstellingsploegen, nationale reserve, territoriale verdediging enz. — hebben moeten mobiliseren. Zou men dit niet doen, dan komt men maar al te spoedig tot het creëren van moeilijkheden, die — naar andere zijde overslaande — al even irreëel zijn. Een brug over één onzer grote rivieren is nu eenmaal niet zo maar door de vijfde colonne opgeruimd, terwijl met enkele vij. vliegtuig-aanvallen deze brug nog niet is verdwenen of totaal onbruikbaar gemaakt. Het onbruikbaar maken van het verkeersknooppunt Nijmegen of Arnhem, zoals ergens werd geopperd, is al even irreëel; er zijn een tiental mogelijkheden om plaatselijke moeilijkheden zonder noemenswaardige vertraging te omzeilen.

De Legerleiding heeft dit dan ook — mede omdat dit buiten de doelstelling van de oefening viel — achterwege gelaten, omdat zulks zich vermoedelijk veel verder van de realiteit zou hebben verwijderd dan het thans plaats gehad hebbende verloop.

Wij zijn er van overtuigd, dat het Nederlandse organisatie- en improvisatietalent tenvolle in staat zal zijn aan de hier bedoelde plaatselijke moeilijkheden het hoofd te bieden zonder dat het totaalschema ingrijpend zal worden gestoord.

Tenslotte mag van de Legerleiding worden verwacht, dat zij voldoende vooruitziende blik heeft, om binnen haar bevoegdheden en met de haar ter beschikking staande middelen (in de eerste plaats de parate troepen), de mobilisatie — gevolgd door de concentratie — zo veilig mogelijk te stellen.

ad b. Zouden wij ons geheel door een eventuele tegenstander hebben laten om de tuin leiden én zou deze tegenstander inderdaad zijn volle kracht onmiddellijk tegen het Nederlandse territorium richten — zoals hiervoor werd uiteengezet, trekken wij beide factoren in twijfel — ja, dan treedt een geheel nieuwe toestand in. Dan zal er slechts sprake zijn van regionale mobilisatie en concentratie van die troepen, die materieel of personeel de dans zijn ontsprongen. Dan zal in eerste instantie de Nederlandse bevelvoering en later het geallieerde opperbevel, die aanwijzingen moeten geven om de aanvankelijk vermoedelijk verwarde toestand weer meester te worden.

Voor een dergelijke suppositie zijn geen mobilisatie- of concentratieregelen te stellen. Dergelijke situaties kunnen alleen door veldheerschap worden opgelost.

Indien niet enkele dagen beschikbaar zijn voor oorlogsvoorbereiding, dan geloven wij, dat zelfs parate troepen, die niet constant in oorlogstoestand verkeren, geen kans meer hebben de hun opgelegde taak regulier te vervullen.

Summa summarum is het zaak de mobilisatie en concentratie periode zoveel mogelijk te bekorten. Of het nog korter kan dan we bij de oefening „DRIETAND” deden, zal ongetwijfeld door de legerleiding nader onder het oog worden gezien.

ad. 3. **Het verloop van de oefening.**

Over het verloop van de oefening kunnen we kort zijn. Deze is in de pers en in verschillende periodieken breedvoerig besproken.

Dank zij de uitnemende voorbereiding bij alle instanties zowel militair als civiel en op elk niveau daarvan en niet in 't minst dank zij de uitnemende wijze waarop de commandanten der mobiliserende eenheden zich van hun taak hebben gekweten, is het mobilisatie- en concentratieschema vrijwel geheel op de minuut af verlopen. Vele onderdelen waren zelfs belangrijk voor op het mobilisatieschema, hetwelk hier en daar aanleiding heeft gegeven tot de te optimistische klank, dat het mobilisatieschema met 24 uur zou kunnen worden bekort. Uit hetgeen werd waargenomen mag zulks zeker op dit moment nog niet worden geconcludeerd.

Een enkel woord willen we nog wijden aan het derde deel van de oefening de zgn. „OPERATIE DRIETAND”, de verdedigingsoefening, volgende op de concentratie.

De oefening was eenvoudig in opzet en met een beperkt doel. Hier en daar werd zij zelfs te eenvoudig genoemd.

Voorop zij gesteld, dat de „OPERATIE DRIETAND” zeker geen onderdeel was van de doelstelling der gehele oefening. Wij zetten dit reeds in punt 1 uiteen. De „OPERATIE” werd er later aan toegevoegd om de troep nog „even” te velde te brengen en het materieel tenvolle in gebruik te stellen.

Een grootscheepse divisie-oefening kon dit — in twee dagen — niet zijn, tenzij het verblijf in werkelijke dienst van het opgeroepen reserve- en dienstplichtig personeel met minstens 4 of 5 dagen was verlengd. Een oefening uit de bewegings-oorlog (opmars, rivierovergang, aanval, vervolging, terugtocht of anderszins) voor een divisie vraagt nu eenmaal meer dan twee dagen. We geloven niet dat het nodig is dit op deze plaats nader uiteen te zetten. De legerleiding heeft — naar onze mening terecht — gemeend dit extra offer — hetwelk het doel van de oefening te boven zou zijn gegaan — niet aan het personeel te moeten opleggen. Het aan het reserve- en dienstplichtig personeel van de 3e Divisie gevraagde offer was reeds groot als men bedenkt, dat dit personeel slechts resp. 10 maanden (2/3) en 5 maanden (1/3) met groot verlof was.

Een woord van hulde voor de wijze waarop dit personeel aan de oproep heeft voldaan is hier zeker op zijn plaats.

ad 4. **De morele aspecten van de oefening.**

Hier willen wij een antwoord trachten te geven op de vraag:

„Waarom is deze oefening zo vlot verlopen.”

Voorop zij gesteld, dat de reeds vermelde minutieuze voorbereiding de oorzaak is geweest van het technische succes van deze oefening.

Daarnaast is evenwel nadrukkelijk opgevallen, de grote toewijding en het grote enthousiasme waarmede deze oefening door de troep werd beleefd.

Het reserve- en dienstplichtig personeel was tot een zeer hoog percentage binnen de gestelde tijden bij de onderdelen, velen kwamen — hoewel daartoe in het geheel niet verplicht — uit het buitenland terug. Legio zijn de voorbeelden van familiewaarschuwingssystemen om man- of zoonlief zo spoedig mogelijk zijn bestemming te doen volgen.

De oorzaken hiervan zijn naar onze mening niet ver te zoeken.

a. *Uitnemende voorlichting.*

De Legervoorlichtingsdienst heeft door pers en radio tijdig te voren uitnemend voorlichting gegeven. Deze was onmisbaar om de oorlogsspanning, welke nu eenmaal in vredetijd niet is na te bootsen, te vervangen. Hierdoor werd verkregen, dat allerwegen belangstelling voor deze oefening werd gewekt en dat iedereen er van was doordrongen, dat het hier ging om een gezamenlijke Nederl. prestatie en demonstratie. Duizenden bezwaren en moeilijkheden, die zich nu eenmaal voor velen in vredetijd bij opkomst voor herhalingsoefeningen voordoen, werden stilzwijgend „genomen”, omdat men niet achter wilde blijven. Dit laatste geldt niet alleen voor de militaire deelnemers aan de oefening, maar evenzeer voor de civiele elementen, welke op enigerlei wijze passief of actief aandeel in deze oefening hadden.

Wij geloven, dat we hieruit een goede les moeten trekken en hieruit

wederom moeten leren, dat met een goede voorlichting het Nederlandse volk ook voor zijn leger een grote belangstelling kan hebben. Belangstelling, welke zich niet slechts uit in afbrekende critiek, maar die er op is gericht gezamenlijk iets te presteren.

Hoe bescheiden deze oefening ook geweest moge zijn, zij heeft be-
wezen dat volk en leger één kunnen zijn.

b. Persoonlijke contacten van commandanten met troep.

Door het instellen van de kernstaven was het gedurende de groot-verlof-periode van de 3e Divisie mogelijk, dat de Divisie-, Regiments- en Bataljonscommandanten contact onderhielden met het met groot-verlof zijnde personeel. Niet alleen, dat de „man” bleef merken, dat hij deel uitmaakte van een oorlogeneenheid, maar hij bleef - van laag tot hoog - door persoonlijk ontvangen brieven en circulaire's op de hoogte van het wel en wee van het onderdeel. Door het geregeld ontvangen van instructies en aanwijzingen bleven de commandanten — tot en met de compagniescommandanten — op de hoogte van hun taak, terwijl hun vele nuttige wenken werden gegeven.

Officieren en onderofficieren ontvingen van de kernstaven gedurende de groot-verlof-periode allen instructies en aanwijzingen en deze hadden zeker niet slechts betrekking op oefening „DRIETAND”, maar behelsden datgene waarvan een officier of onderofficier met groot verlof op de hoogte dient te blijven of waaraan hij telkens weer moet worden herinnerd.

Aan de Commandanten — tot en met de compagniescommandanten — werden alle door de verschillende wapeninspecteurs uitgegeven regelingen, voor zover niet geheim en als zodanig veelal niet neergelegd in de mobilisatie-instructies, verschillende cursusverslagen of uittreksels uit interessante vakbladartikelen toegezonden. En ik kan U zeggen, dat een en ander in hoge mate werd gewaardeerd en met belangstelling bekeken en bestudeerd.

Voorts waren met machtiging van de Minister van Oorlog alle commandanten — tot en met compagniescommandanten — in de maand Juli 3 dagen onder de wapenen geroepen om onder leiding van Divisie- en Regimentscommandanten de mobilisatie- en oorlogstaak tot in details te bespreken.

Hierdoor waren de commandanten terdege op de hoogte van hun taak en ik kan U zeggen, dat ook deze maatregel door een ieder — ondanks de bezwaren daaraan verbonden — hogelijk werd gewaardeerd. Verschillende officieren, die hiervan hadden gehoord, sloten zich hierbij geheel vrijwillig aan.

Een maatregel die naar onze mening tenminste eens per jaar dient te worden herhaald, liefst voorafgaande aan de herhalingsoefening van de troep.

Door dit alles was de belangstelling van de commandanten voor hun taak in hoge mate gewekt met als gevolg, dat velen in hun groot-verloftijd de hun toegewezen mobilisatie magazijnen en centra bezochten en zich van de voorbereidingen en toestand op de hoogte stelden. Ook zijn enkele voorbeelden te noemen, dat met groot-verlof zijnde commandanten contact gingen opnemen met hun — eveneens met groot-verlof zijnde — ondercommandanten.

Hoewel het bereikbare in deze zeker nog niet is bereikt, is dit een begin en de enige methode om een mobilisabele eenheid, inderdaad een eenheid te doen zijn. Vooral het onderhouden van het persoonlijk contact tussen de commandanten gedurende de groot-verlof-periode is van het hoogste belang.

Het bestaansrecht van de Kernstaven is door de oefening „DRIETAND” wel zeer duidelijk bewezen en wij spreken de wens uit dat men deze staven naar waarde weet te schatten en ze niet worden beschouwd als „sluimer” eenheden, waaruit telkens voor allerlei doeleinden kan worden geput en waardoor deze staven aan hun belangrijke taak worden onttrokken ten koste van de waarde en bruikbaarheid der mobilisabele eenheden.

De kernstaven zijn in de Nederlandse legerorganisatie nog nieuw, de beste methode voor de taakvervulling moet nog worden gevonden, maar dat zij onmisbaar zijn staat als een paal boven water.

Zonder de kernstaven van de 3e Divisie, zou de oefening „DRIETAND” ongetwijfeld een ander beeld hebben gegeven, waarmede is aangetoond dat t.a.v. de mobilisabele eenheden de basis is gelegd voor een alleszins aanvaardbaar systeem.

De oefening „DRIETAND” was een uitnemende les en we hebben geleerd hoe het nog beter kan en moet.

Nieuwe uitgaven

De krijgsverrichtingen in Zuid-Limburg Mei 1940, door de Krijgsgeschiedkundige afdeling van het Hoofdkwartier van de Generale Staf. Uitg. Staatsdrukkerij te 's-Gravenhage. Prijs f 9,—.

De in Zuid-Limburg opgestelde troepen stonden onder bevel van de Territoriale Bevelhebber Zuid-Limburg (T.B.Z.L.), die rechtstreeks onder de O.L.Z. stond. De T.B.Z.L. had vijf infanterie bataljons te zijner beschikking, een batterij Lua van 7 t.l., een pel. Lu-mitr en enige losse compagnieën. Deze troepen waren over een verdedigingsfront dat verdeeld was in drie vakken. In het Midden- en Zuidvak waren deze troepen verdeeld in drie echelons n.l. een waarschuwend-, vertragend en een weerstandbiedend echelon. In het Noordvak was er met het oog op de geringe diepte geen vertragend echelon. Ook bij deze territoriale troepen was geen artillerie ingedeeld. Eén van de redenen, waarom de weerstand ook hier slechts kort duurde. De Duitsers verwonderden zich daar hevig over. De Duitse kolonel die bij de capitulatie van Maastricht vroeg waar de Nederlandse artillerie stond en ten antwoord kreeg dat daarover niet werd be-

schikt, haalde ongelovig zijn schouders op en zei: „Wie wollen Sie kämpfen wenn Sie keine Artillerie haben?”

De taak der Nederlandse troepen was hopeloos. De vijf infanteriebataljons kregen de stoot op te vangen van niet minder dan 7 Divisies, waaronder een pantserdivisie. Bovendien ontbrandde de strijd van het eerste moment af ook in de rug der Nederlandse troepen door luchtlandingsacties tegen het Belgische fort Eben Emael en de bruggen over het Albertkanaal bij Vroenboven, Veldwezelt en Canne. Toch was de Nederlandse weerstand niet waardeloos. Want van Duitse zijde had men er vast op gerekend om ten minste één der bruggen bij Maastricht en de bruggen over het Albertkanaal bij Canne onbeschadigd in handen te krijgen, wat niet gelukte, waardoor de Duitse opmars aanzienlijke vertraging ondervond en de positie der Duitse parachutisten bij Eben Emael zeer benard is geweest. In totaal sneuvelde 44 man.

Het geheel is weer keurig verzorgd en voorzien van vele foto's en duidelijke kaarten. Wij kunnen de bestudering wederom ten zeerste aanbevelen. B. K.